

Asiantuntijalausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 4/2021 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) asiantuntijaa lausumaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta. Esitän lausuntonani kunnioittavasti seuraavaa.

Vaikutukset Oikeusrekisterikeskuksen toimintaan

Esitys on kannatettava. Esitetty mahdollisuus pyytää rikosrekisteriotteita nähtäväksi myös alle kolme kuukautta kestävässä tehtävissä yksinkertaistaa rikosrekisteriotteiden käsittelyä, kun tehtävältä edellytettyä kestoä ei olisi jatkossa tarpeen selvittää otetta luovutettaessa.

Hallituksen esityksessä esitetyt arviot muutosten vaikutuksista rikosrekisteriotteet luovuttavan ORK:n toimintaan ovat oikeasuuntaisia. ORK:ssa on otettu 29.10.2020 käyttöön uudenlainen sähköinen asiointi, jonka kautta on mahdollista pyytää vahvasti tunnistautuneena rikosrekisteriotteita lasten kanssa työskentelyä varten. Sähköinen asiointi mahdollistaa osin otepyyntöjen automaattisen käsittelyn, minkä lisäksi laaditut otteet ovat sähköisen asioinnin palvelussa pyytäjälle nähtävissä heti niiden valmistuttua kuuden kuukauden ajan. Ote toimitetaan pyytäjälle aina lisäksi joko postitse tai Suomi.fi-asiointitilille.

Mikäli rikostaustaotteita pyydetään jatkossa enenevässä määrin sähköisen asioinnin kautta, ORK:n työ varsinaisessa otteiden luovuttamisessa vähenee. Oletettavasti opetusalan käytäntöä (opiskelijoiden rikostaustaotteita) vastaavasti rikostausta tulotaisiin tarkastamaan lyhyissäkin tehtävissä jatkossa pääsääntöisesti, vaikka siihen ei olisikaan velvollisuutta. Otteiden määrät voisivat näin ollen kasvaa merkittävästi. Ottaen huomioon tarpeen ohjeistaa otteiden pyytäjiä asiassa, muihin EU-jäsenmaihiin tehtävien ECRIS-kyselyiden lisääntymisen sekä lisääntyvän asiakaspalvelun tarpeen, ORK katsoo, että esityksen arvio lisäresurssitarpeista on oikea. Mikäli luovutettavien otteiden määrä nousisi noin 25 000 kappaleeseen vuodessa, olisi ORK:n lisäresurssitarve noin 0,7 henkilötyövuotta.

Dno 332/00/2020

Muutos edellyttää ORK:n sähköiseen asiointipalveluun ja hakulomakkeille vähäisiä muutoksia, joiden kustannusten arvioidaan olevan noin 4500 euroa.

Muita huomioita esitykseen

Rikostaustaotepyyntöjen käsittelyajassa tulee huomioida rikosrekisteritietojen EU-tiedonvaihto. Lain rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (214/2012, EU-rikosrekisterilaki) 20 §:n mukaan kun yksityinen henkilö, joka on toisen jäsenvaltion kansalainen, pyytää itseään koskevan rikosrekisteriotteen rikosrekisterilain 6 §:n 1-5 momentin mukaisesti, Oikeusrekisterikeskus esittää rekisteritietojen luovuttamista ja niihin liittyviä tietoja koskevan pyynnön sille toisen jäsenvaltion keskusviranomaiselle, jonka kansalainen henkilö on. Lain 20 §:n 2 momentin mukaan pyyntö voidaan esittää myös sen jäsenvaltion keskusviranomaiselle, jonka asukas henkilö on ollut. Tiedot hankitaan puitepäätöksellä 2009/315/YOS (Neuvoston puitepäätös jäsenvaltioiden välisen rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä) perustetun järjestelmän kautta (European Criminal Records System, ECRIS). Jäsenvaltioilla on velvollisuus vastata tällaisiin pyyntöihin 20 työpäivän kuluessa. Jos rikosrekisteriotetta pyydetään myös toisen EU-jäsenmaan kansalaisuuden omaavasta henkilöstä, rikosrekisteriotteiden käsittely saattaa tästä syystä kestää huomattavasti pidempään kuin ORK:n tavanomaisen enimmäiskäsittelyajan, joka on 7 työpäivää.

Lakialoitteet LA 1/2019 vp ja LA 2/2019 vp

Katson, että hallituksen esityksen mukaisesti tarve selvittää rikostaustaa työsuhteen kestäessä on laajempi kysymys, joka vaatii erillisen selvityksen ja vaihtoehtojen arvioimisen tämän tavoitteen toteuttamiseksi. Kyseessä olisi merkittävä työmäärän lisäys rikosrekisteriotteita luovuttavalle ORK:lle. ORK:n otteiden luovuttamiseen liittyvää työtä on mahdollista vähentää automatisoinnin keinoin, mutta harkintaa edellyttävien otteiden kohdalla automatisointi ei ole täysin mahdollista. ORK:n tulee arvioida otepyynnöstä ilmenevien tietojen perusteella, onko kysymyksessä sellainen tehtävä, jota varten rikosrekisteriote voidaan luovuttaa.

Rikostaustaotteen toimitusajassa tulee huomioida ORK:n käsittelyajan lisäksi toisen EU-jäsenmaan vastausaika, jos henkilöllä on toisen jäsenvaltion kansalaisuus. Jos henkilöllä ei ole käytössään sähköisiä asiointikanavia, ote toimitetaan postitse, mikä pidentää lisäksi aikaa otteen saamiseen.

